

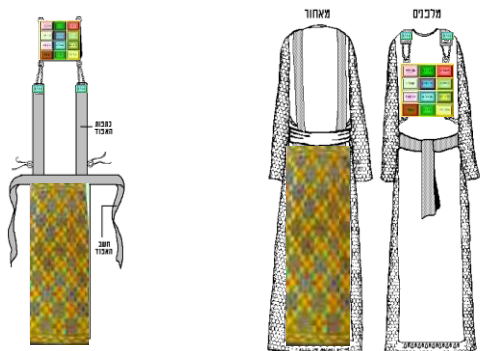
מטעמי תורת זילים

פרשת תצוה – מעשה החושן והאורים ותומים

משה רבינו הצטוו להכין "חושן" שנאמר "ועשית חושן משפט מעשה חשב כמעשה אפד תעשנו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משוך תעשה אותו" (שמות כח, טו). לאחר מכן הצטוו משה רבינו לשים את "האורים" ו"התמים" בחושן שנאמר "ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התמים והיו על לב אהרן בבאו לפני ה' ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני ה' תמיד" (שמות כח, ל).

יש להבין, מהו 'חושן המשפט' אשר לבש הכהן הגדול? ומה היו ה'אורים ותומים' שהצטוו משה רבינו לשים בתוך החושן?

בחושן המשפט היו שמותיהם של כל השבטים והאבות הקדושים

"חושן משפט" (שמות כח, טו) היה ראש בגדי הקודש (יצרור המור' פרשת תצוה ד"ה וכמו שהארון). כאשר הוא היה בעיקרו מסגרת ובה ארבעה שורות של אבנים, כשבכל שורה היו שלוש אבנים. מאחורי החושן היה בגד 'אפוד' שמחובר לחושן כיחידה אחת, כשעל כתפי האפוד היו מחוברים שתי אבני שוהם (רבינו בחיי' שמות כח, י). וכעין זה היה מראה האפוד והחושן המחובר אליו:

על ליבו של הכהן הגדול היו מונחים אבני החושן, ובכל אבן היו חקוקים שש אותיות בדיק (מדרש תלפיות' ענף חושן) כאשר האותיות היו שקועות באבנים. האותיות היו בנויות משמות השבטים (זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ד"ה ותא חז"ל), משמות האבות הקדושים 'אברהם' 'יצחק' ו'יעקב', וכן מהתיבות 'שבטי ישראל' (נמי יומא דף עג ע"ב). ששת האותיות שהיו בכל אבן הן כנגד מספר הימים שבהם נברא העולם ושמות השבטים היו כנגד קיום העולם אשר תלוי בשבטי ישראל (מדרש תלפיות' ענף חושן).

בסך הכל היו שבעים ושתיים אותיות בחושן כגימטריא שם ע"ב (מדרש תלפיות' ענף חושן, ירע שמשון' פרשת בהעלותך דף קיה ע"ב טור א ד"ה סנהדרין) שהוא אחד משמותיו הקדושים של ה' יתברך שבהם נברא העולם (מדרש תלפיות' ענף חושן). וכעין זה היה מראה האותיות בחושן:

לוי	שמעון	ראובן
רהם	ב	א
זבולן	יששכר	יהודה
ח	צ	י
גד	נפתלי	דן
שבטי	ב	יעקב
בנימין	יוסף	אשר
	ון	ישראל

אותיות שמותיהם של האבות הקדושים 'נצמדו' לכל אחד מהשבטים, על מנת להגן עליהם מקטרוג מכירת יוסף. ובנימין שלא היה במכירת יוסף לא היה צריך להגנת האבות (ישפתי כהן על התורה' פרשת תצוה ד"ה בנימין לא). השמות שנכתבו על אבני החושן, לא היו עשויים בידי אדם אלא במעשה שמים' על ידי 'תולעת השמיר' (נפתח עיניים' להחיד"א יומא פרק א ד"ה 'אורים ותומים' ראיתו. ראה נמי גיטין דף סח ע"א), שכאשר רצו לסרטט באבנים, סימנו בדיו על גבי האבנים את מקום הסרטוט ואז הראו לאבנים מבחוץ את 'תולעת השמיר' והן היו נבקעות מאליהן (נמי סוטה דף מח ע"א, רש"י בגמ' גיטין דף סח ע"ב, נפתח עיניים' להחיד"א בגמ' יומא פרק א ד"ה 'אורים') (להרחבה על קטרוג מכירת יוסף ראה מאמרינו לפרשת וישב – נשמתיחן של עשרת הרוגי מלכות).

בשמות השבטים – ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר, זבולן, דן, נפתלי, גד, אשר, יוסף, בנימין – היו את כל האותיות מא' עד ת', למעט אותיות ח' ו-ט'. מה שרימז על כך שלא היה בשבטים שום חטא (זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ד"ה תא חז"ל וד"ה אמר ליה). וכן היו חסרות להם גם האותיות צ' ו-ק'. ועל מנת להשלים את האותיות של החושן כך שלא יהיו חסרים מכ"ב האותיות של לשון הקודש, נוספו לאבנים גם שמות האבות הקדושים 'אברהם' 'יצחק' ו'יעקב' וכן התיבות 'שבטי ישראל' (האלשיך הקדוש' שמות כח, יז ד"ה ובה יש רמז בחשן המשפט) והם השלימו את ארבע האותיות החסרות (אור החמה' על זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ממהר"ח"ו בשם יש אומרים). וכך היה ניתן לקבל על ידי האותיות שבאבנים כל תשובה שהיה צריך מ'האורים ותומים' (עפ"י אלשיך הקדוש' שמות כח, יז ד"ה ובה יש רמז בחשן המשפט). ושמות השבטים שהיו על גבי אבני החושן והאפוד היו גם מאירים ומתנוצצים על הזהב הטהור של 'ציץ' הכהן הגדול, עד שהיה נראה כאילו שמות השבטים כתובים על הציץ (יונת אלם' להרמ"ע מפאנו מהדורא בתרא מכתב יד חלק ג פרק ארבעים ואחד וכך פירש את לשון התרגום בשיר השירים ה, יד והוא 'תרי עסר שבטין דיעקב עבדיה גלילן על ציץ כלילא דדהבא דקדושא').

וכשאשת פוטיפר ביקשה לחטוא עם יוסף נאמר "ויהי כהיום הזה ונבא הַבְּיָתָה לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶתוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבְּיָתָה שֶׁם בְּיָתָה: וְתִתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדוֹ לְאֹמֶר שְׂכָבָה עִמִּי" (בראשית לט, יא – יב). באותה שעה דיוקנו של יעקב נראה ליוסף בחלון ואמר "יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות שנאמר "וְרָעָה זֹנוֹת וְאָבָד הוֹן"? (משלי כט, א) ומיד חזרה קשתו של יוסף לאיתנה שנאמר "וְתִשָּׁבַב בְּאִתְּךָ קִשְׁתֹּךָ" (בראשית יט, כד). ועל ידי שיוסף גדר את עצמו זכה והתווסף לו אות ה' לשמו שנאמר "עֲדוֹת בֵּיהוֹסֵף שְׁמוֹ בְּצֵאתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם" (תהלים פא, ח), וכך נמצא כי אם היה יוסף חוטא עם אשת פוטיפר היה מפסיד את האות ה' שנוספה לשמו, וכן היה נמחה שמו מאבני החושן ועמם היו גם נמחים האותיות ו' ו' שנוספו לשמו באבן שלו כדי להשלים לשש אותיות. וזה כוונתו של יעקב ליוסף שאם הוא יחטא אז "יאבד הון" כלומר את אותיות ה' ו' ו' שנוספו לשמו (בני יצחק' על התורה לר' יצחק חנן דף יד ע"א טור ב ד"ה 'ואיתא במדרש ב' ר"י יוסף השמעוני אשכנז).

על כתפות האפוד היו שתי אבנים ובהן היו חקוקים שמות שניים עשר השבטים. על האבן השמאלית – ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי. על האבן הימנית – גד אשר יששכר זבולן יוסף ובנימין (רש"י שמות כח, יז). והטעם שהיו צריכים להיות כתובים שמות השבטים גם על שתי האבנים הללו חוץ ממה שהיו כתובים על גבי החושן, משום שבשעת שאלת 'האורים ותומים' קצת התבטלו אותיות השבטים מאבני החושן. כגון, אם שאלו באורים ותומים "האם נעלה למלחמה?" והתשובה היתה "עלה", אז בלטה האות ע' משם 'שמעון' – ונשאר שם

שמוני, וכן האות ל' משם 'לוי' – ונשאר שם 'וי', וכן אות ה' מ'יהודה' – ונשאר שם 'יהוד'. ומכיוון ש"בביטול" שם של השבטים אפילו לרגע אחד יכולים חלילה להתבטל שמם וארץ, לכן היו שמות שבטי י-ה כתובים גם על כתפות האפוד, כך שבשעה ששאלו ב'אורים ותומים' יכלו להאיר אותן האבנים שבחושן, וזה מבלי ששם של השבטים יהיה בטל חלילה אפילו לרגע אחד – שהרי הם עדיין נמצאים על כתפות הכהן גדול. ומטעם זה אסור היה להפריד בין החושן מהאפוד שנאמר "ולא יזח החשן מעל האפוד" (שמות כח, כח) (נחלת בנימין על טעמי המצוות מצוה ק"א דף קלא ע"ב ד"ה נשובה).

האבנים בחושן היו מאירות או מחשיכות לפי מעשי השבטים

כל אבן היה לה גוון כפי השבט שהיה כתוב עליה (מלקוטי הלכות: לר' נתן חלק אורח חיים ב ברכת המזון ומים אחרונים ד אות י ד"ה ועל כן קורין בחנכה). וכאשר היה נכנס הכהן הגדול לעשות את עבודתו היו מאירים כל שנים עשר אבני החושן בגוונם – בכדי להראות שכל השבטים הרשומים עליהם מסכימים בעבודתו, שהרי כל ישראל נכללים בשנים עשר שבטי י-ה הכתובים בחושן (נחלת בנימין על טעמי המצוות מצוה ק"א דף קל ע"א ד"ה אבל עוד יתפרש לך). וכאשר היה הכהן נכנס אל הקודש עם החושן, היה ה' יתברך מסתכל בחושן שעל בגדיו ונזכר בזכות השבטים, והיתה מתעוררת סנגוריה על עם ישראל (שמות רבה' לח, ט). וכן שמות השבטים החקוקים בחושן היו מסייעים לכהן הגדול בעת שהיה נכנס לקודש פנימה לעמוד לפני מלאכי השרת שהיו נמצאים בקודש, ולהתמודד עם השטן שהיה מקנא לו ואוחזו שם להילחם בו (שפתי כהן על התורה: פרשת תצוה ד"ה ובמדרש מה טעם).

אם שבט מישראל חטא, אז האבן של אותו השבט בחושן היתה מכהה. ואם עשה מצוה, אז האבן היתה מאירה (מלקוט ראובני פרשת תצוה ד"ה כל השבטים). כך היה כאשר עכן מעל בחרם בעת המלחמה, ויהושע הסתכל על שניים עשר האבנים שהיו בחושן אצל הכהן הגדול וראה שהאבן של שבט יהודה כהתה, מזה ידע ששבט יהודה מעל בחרם (מדרש תנחומא פרשת וישב אות ג). ואז באמצעות גורלות שהפיל בתוך שבט יהודה, הוא גילה את עכן (ראה המעשה ביהושע פרק ז). ומעין זה היה כאשר היו כל ישראל על הר גריזים ועל הר עיבל, ובתוכם היה שבט ראובן על הר עיבל ואמר יחד עמהם "אָרוּר שֶׁכָּב עִם אֲשֶׁת אֲבִיו" (דברים כו, ט) ומיד האירו האותיות של ראובן שהיו בחושן. ואז הכירו כל ישראל שלא חטא ראובן עם אשת אביו (צדור המור: פרשת ויצא ד"ה ואמרו שם כי כל העם) (להרחבה על מעשה ראובן ראה מאמרינו לפרשת ויגש – ישמות אפרים ומנשה!).

כאשר שאול ואנשיו רדפו אחרי הפלשתים, גזר שאול שלא יאכלו הלוחמים כלום עד הערב. כשראה שאול כי החלו הפלשתים לגבור במלחמה על ישראל, הבין מיד שמישהו אכל ועבר על הגזירה. לכן הלך וראה את האבנים שבחושן, והבחין כי האבן של בנימין כהתה – וידע ששבט בנימין מעל בחרם. אז הוא הפיל גורל בתוך השבט ונלכד בגורל שאול ויונתן בנו, ובגורל ביניהם יצא יונתן שנאמר "ויאמר שאול אֵל ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל הֲבָה תָמִים וְיִלְכָד יוֹנָתָן וְשָׂאוֹל וְהָעַם יָצְאוּ: וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל הֲפִילוּ בִּינִי וּבִין יוֹנָתָן בְּנֵי וְיִלְכָד יוֹנָתָן" (שמואל א' יד, מא – מב). יונתן הודה שאכל מעט דבש בשעת המלחמה, ומיד שאול לקח את חרבו ורצה להרוג אותו. אך העם הגן על יונתן בטענה כי עשה זאת בשגגה – וְהִתְרַצָּה לָהֶם שָׂאוֹל וְלֹא הִרְגָה אֶת בְּנוֹ (מלקוט ראובני פרשת תצוה ד"ה ראה שאול).

'האורים ותומים' היו שמות קדושים שהונחו בתוך כפלי החושן

בתוך כפלי החושן היה נתון 'שם המפורש' (רשימי שמות כח פסוק ל, 'קהלת יעקב' ערך 'אוי ד"ה אורים ותומים, עפ"י יתרום יונתן שמות כח, ל. ראה רשימי יומא ע"ג יאוי ד"ה כלפי שכניה) שהיה למעשה שמות קדושים הנקראים בשם 'אורים ותומים' (וזהר פרשת פקודי דף רלד ע"ב ד"ה כתיב וד"ה תא חזו) אשר היו נעלמים ושקועים שם (אור החמה: על זוהר פרשת פקודי דף רלד ע"ב ד"ה ואת האורים וד"ה ואינון). 'האורים' – היה שם קדוש הנקרא מ"ב, 'התומים' – היה שם קדוש הנקרא ע"ב. והם אלו שגרמו לאותיות השבטים שהיו חקוקות על גבי אבני החושן להאיר או להחשיך (וזהר פרשת פקודי דף רלד ע"ב ד"ה כתיב וד"ה תא חזו, יספר הליקוטים להאריי ז"ל פרשת תצוה פ' האורים והתומים, 'בגדי אהרן' פרשת במדבר דף א ע"ב טור ב ד"ה לוי). וכיון שבשם מ"ב נברא העולם לכן הוא נקרא 'אורים' על כפל התיבות "אור" בפסוק "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור" (בראשית א, א). וכן שם ע"ב נקרא 'תומים' משום שהוא כולו 'תמים' שהרי כל שבעים ושנים השמות שבו בנויים משלוש אותיות (ובגדי אהרן לר' אהרן תאומים פרשת במדבר דף א ע"ב טור ב ד"ה לוי).

משה רבינו לא הצטווה לעשות את 'האורים ותומים' לפי שהם לא היו יצירת בני אדם, ולא מעשה אומן ולא מעשה נדבה של ישראל (רמב"ן שמות כח, ט). אלא הם היו 'מעשה שמים' לחלוטין (רמב"ן שמות כח, ל בשיטה אחת) כי שמות אלו ירדו מן השמים (קהלת יעקב ערך 'אוי ד"ה אורים ותומים). לכן הם נכתבו בתורה בה' הידיעה כפי שנאמר "וַנִּשְׂאָ אֶהָרָן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל לְבוֹ בָּבֹאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְזַכְּרֹן לְפָנָי ה' תָּמִיד: וְנִתְּתָ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאֲוִרִים וְאֶת הַתְּמִיּוֹם וְהָיוּ עַל לֵב אֶהָרָן בָּבֹאוּ לְפָנָי ה' וַנִּשְׂאָ אֶהָרָן אֶת מִשְׁפָּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ לְפָנָי ה' תָּמִיד" (שמות כח, כט – ל) (רמב"ן שמות כח, ט).

בזמן שהיו 'האורים ותומים' בתוך החושן, היה החושן 'נושא את עצמו' כפי שהיה ארון הברית 'נושא את עצמו', וזהו מה שנאמר על האורים ותומים "וְנִתְּתָ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאֲוִרִים וְאֶת הַתְּמִיּוֹם וְהָיוּ עַל לֵב אֶהָרָן בָּבֹאוּ לְפָנָי ה'" (שמות כח, ט). "וְהָיוּ עַל לֵב אֶהָרָן" – שלא היו למשא לאהרן הכהן. אך כאשר הוציאו את 'האורים ותומים' מתוך כפלי החושן, היה החושן הופך למשא עבור נושא, ועל כך נאמר בסוף הפסוק "וַנִּשְׂאָ אֶהָרָן אֶת מִשְׁפָּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ לְפָנָי ה' תָּמִיד" (שמות כח, ט) (משך חכמה: פרשת תצוה ד"ה ונתת אל חושן המשפט). מחמת קדושת בגדי הכהונה, ובכללם אבני החושן והאפוד שהכין בצלאל בימי משה רבינו, נשמרו אבני החושן באורח פלא ושימשו את הכהנים עד ימיו של שלמה המלך – במשך כארבע מאות ושמונים שנה. ורק בימי שלמה המלך חיפשו אבני חושן חדשות (ותפארת יהונתן: פרשת תצוה ד"ה ועשת בגדי קודש).

האורים ותומים היו משיבים ב'רוח הקודש' דרך האותיות שבאבני החושן

כאשר השתמש הכהן באורים ותומים, הוא היה צריך שתשרה עליו רוח הקודש. וזה מה שנאמר "וְאֶתְּהָ תִּדְבֹר אֵל כָּל חֻקֵּי לֵב אֲשֶׁר מְלַאֲתֵי רֹחַ חֻקָּה וְעָשׂוּ אֶת בְּגְדֵי אֶהָרָן לְקִדְשׁוֹ לְכַהֲנֵהוּ לֵי" (שמות כח, א), "אֲשֶׁר מְלַאֲתֵי רֹחַ חֻקָּה" – מדבר על הכהן שהשתמש באורים

ותומים'. לכן נאמר דווקא בלשון יחיד "מְלֵאֲתִיו" ולא בלשון רבים "מְלֵאֲתֵי", אף ששאר הפסוק הוא בלשון רבים (ישליה הקדוש' תורה שבכתב פרשת תצוה בסוף ד"ה ואתה תצוה את בני ישראל). **וכאשר היה השואל עומד מול הכהן הגדול** (גמי' יומא דף עג ע"א) **שלבש את האפוד והחושן, היתה השכינה שורה על הכהן** (זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ד"ה תא חזי) **באותם 'אורים ותומים'**, וכפי שאמר יעקב אבינו "ויבין קְתַפְיו שְׁכָן" (דברים לג, יב) וכוונתו לרמוז לשיכינה' השורה על גבי האורים ותומים **בין כתפיהם** של נושאי האפוד במקדש (וכלי יקר' דברים לג, יב). **ואז נוספה על הכהן 'רוח הקודש'** (יצרור המור' פרשת תצוה ד"ה ועשית חשן משפט) **והוא היה שואל את השאלה לפני ה'** (זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ד"ה ותא חזי).

ובכוח השם הקדוש של 'האורים' שבחושן (ירקנאטי' פרשת תצוה ד"ה ונתת אל חושן המשפט) **היו האותיות שבשמות השבטים המופיעות על גבי האבנים, מאירות ובלטות לחוץ** (זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ד"ה ותא חזי) **ועמהם היו מאירים גם פני הכהן הגדול** (זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ד"ה תא חזי כל הנז). **אז הכהן הגדול שנשא את החושן היה מכוון בשם הקדוש של ה'תומים'** (פתח עינים' להחיד"א יומא פרק א ד"ה יועני ראו להרב' בשם הרמב"ן, ירקנאטי' פרשת תצוה ד"ה ונתת אל חושן המשפט), **והיה בא בליבו הכוונה לצרף את האותיות שנגד עיניו, ולהבין תיבות ומשפטים שיתנו מענה לשאלות** (ירקנאטי' פרשת תצוה ד"ה ונתת אל חושן המשפט, 'מצודת דוד' להרב"ז מצוה שיח) **וכך היו נודעים ומתבררים לו כל העצות והדרכים** (ליקוטי הלכות' לר' נתן חלק אורח חיים א תפילה ד אבות כב ד"ה ועל כן). **ודבר זה היה על ידי 'רוח הקודש' שהיתה על האורים והתומים ונמשכה גם עליו** (יצרור המור' פרשת תצוה ד"ה ועשית חשן משפט) **ונחה בו, כמו שהיא היתה נחה על ארון העדות** (יצרור המור' פרשת תצוה ד"ה וכמו שהארון הוא ראש).

האורים ותומים נקראו 'אורים' לפי שהיו מאירים בכוח סגולתם את השמות שבאבני החושן לעיני הכהן השואל במשפטם על מנת שישגי את שאלתו. ונקראו 'תומים' על שהיו משלימים כוונת השואל (יצרור המור' לר' אברהם סבע חמיו של ר' יוסף קארו פרשת תצוה ד"ה וכמו שהארון הוא ראש. וראה 'תרגום יונתן' שמות כח, ט). **ויש אומרים שנקראו 'אורים' כי היו מאירים את דבריהם, ונקראו 'תומים' כי הם השלימו את דבריהם, כלומר כפי מה שהורו כן היה שגזירת 'אורים ותומים' אינה שבה ריקם** (גמי' יומא דף עג ע"ב). **ובזה היתה מעלתם גבוהה יותר ממעלת נביא, לפי שנבואת נביא יכולה לחזור כמו שהיה אצל הנביא יונה בן אמיתי שהתנבא על העיר נינוה, אך גזירת אורים ותומים אינה חוזרת** (רש"י גמי' יומא דף עג ע"ב), **ובלבד שנעשתה בקדושה וטהרה וכאשר שרתה על הכהן 'רוח הקודש'** (ראה רמב"ן שמות כח, ל ד"ה והענין).

כשארון הברית במחנה אז יש 'רוח הקודש' לשאול באורים ותומים

כאשר נאספו כל ישראל להילחם בשבט בנימין על דבר מותה של הפילגש בגבעה (ראה ספר שופטים פרק כ), **העם שאל באורים ותומים כפי שנאמר "ויקמו ויעלו בית אל וישאלו באלקים ויאמרו בני ישראל מי יעלה לנו בתחלה למלחמה עם בני בנימין ויאמר ה' יהודה בתחלה"** (שופטים כ, יח). **והם אכן עשו כאשר הורו האורים ותומים, אך למרות זאת לא הצליחו ונפלו מעם ישראל עשרים ושניים אלף איש** (ייערות דבשי' לר' יהונתן אייבשיץ חלק א' תחילת דרוש ד' ד"ה אמנם לכאורה). **וכן בפעם השנייה כאשר שוב שאלו ישראל באורים ותומים שנאמר "ויעלו בני ישראל ויבכו לפני ה' עד הערב וישאלו בה' לאמר האוסף לגשת למלחמה עם בני בנימין אחי ולאמר ה' עלו אלנו"** (שופטים כ, כג). **ואכן כך עשו אך שוב לא הצליחו ונפלו מעם ישראל שמונה עשר אלף איש** (עפ"י ייערות דבשי' חלק א' תחילת דרוש ד' ד"ה אמנם לכאורה).

ורק בפעם השלישית 'האורים ותומים' אכן צדקו ועם ישראל ניצח את בני בנימין. **והסיבה היא, לפי שרק הפעם השלישית היה בפני הכהן השואל את 'ארון הברית' אשר בו שרתה השכינה, והוא אשר השפיע 'רוח הקודש' על הכהן השואל באורים ותומים ועל אבני החושן – וממילא באה לו התשובה על נכון.** וזה מה שנאמר כאשר שאלו בפעם השלישית **"ויעלו בני ישראל בה' וישאלו באלקים ביום ההוא: ופיניחם בן אלעזר בן אהרן עמד לפני בני בנימין ויאמר האוסף עוד לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אהדל ויאמר ה' עלו כי מחר אתננו בידך"** (שופטים כ, כז – כח) (ייערות דבשי' לר' יהונתן אייבשיץ חלק א' תחילת דרוש ד' ד"ה יכלל הדבר' ד"ה יאמנם לכאורה' בשם האברבנאל) (להרחבה על ארון הברית ראה מאמרנו לפרשת תרומה – מעלת ארון הברית).

האורים ותומים היו משמשים את המלכים כפי שנרמז בסמיכות לברכתו של שבט לוי "וזאת ליהודה ויאמר שְׁמַע ה' קול יהודה וְאֶל עַמּוֹ תִּבְיָאֲנֻ וְדָיו רַב לוֹ וְעֶזְרַ מִצְרָיו תִּהְיֶה: וְלִלְוִי אָמַר תִּמְנֶה וְאֶנְרֶה לְאִישׁ חֲסִידְךָ" (דברים לג, ז - ח) כלומר האורים והתומים שניתנו ללוי משמשים את המלך החסיד משבט יהודה המוזכר בפסוק לפני כן (יצרור המור' פרשת זאת הברכה ד"ה וכן סמך לוי). **אך כאשר יצא יאשיהו המלך להילחם בפרעה נכה מלך מצרים אשר עבר בארצו** (ראה מלכים ב' פרק כג), **הוא יצא ללא התייעצות עם 'האורים ותומים', היות שקודם לכן הוא כבר גזר את 'ארון הברית' במקום ניסתר מחשש שמא הארון ייצא לגלות.** וכיון שלא היה את ארון הברית על כן גם לא היה 'רוח הקודש' על מנת לשאול באורים ותומים – ואז יאשיהו נפל במלחמה (ייערות דבשי' לר' יהונתן אייבשיץ חלק א' תחילת דרוש ד' ד"ה יכלל הדבר).

בזמן בית המקדש השני היה הכהן הגדול לבוש בכל שמונת בגדיו כולל 'החושן'. **אך עם זאת, האורים ותומים היו "חסרים"** (ראה גמי' יומא דף כא ע"ב) **בכך שלא היו נשאלים בהם, וזה מחמת שלא היתה שורה 'רוח הקודש' במקדש** (פתח עינים' להחיד"א על גמי' יומא פרק א ד"ה יאורים ותומים כתבו בדעת הרמב"ם ובעלי התוספות). **ויש אומרים כי מה שחסרו ה'אורים ותומים' בבית שני, הכוונה לאותם שמות הקודש שהיו בין כפלי החושן ונגנזו** (יקהלת יעקב' ערך יאו ד"ה אורים ותומים, 'פתח עינים' להחיד"א על גמי' יומא פרק א ד"ה יאורים ותומים כתבו בדעת רש"י והרמב"ן. עיי"ש). **ועוד שבזמן בית המקדש השני לא היו יודעים את הניקודים והצירופים משמות הקודש של 'שם המפורש' כפי שהיה מכוון הכהן גדול 'באורים ותומים' בבית המקדש הראשון** (פתח עינים' להחיד"א על גמי' יומא פרק א ד"ה יועני ראו להרב').

'החושן' ו'האפוד' מצד הקדושה וכנגדם 'התרפים' ו'האפוד' מצד הטומאה

כנגד קדושת 'החושן והאפוד' של עם ישראל, היתה טומאת 'התרפים והאפוד' של אומות העולם. וענין התרפים הוא, כי בימי קדם היו בקיאים בחכמת הרפואה באמצעות הכוכבים והמזלות ועל ידי זה היו מתרפאים מחוליים. לכן 'תרפים' הוא מלשון תרופה – ודבר זה היה מותר לעשותו. אבל אחר זמן התגלגל הדבר שעשו קסמים והרכיבו על התרפים שדים ורוחות רעות מהרוחות השוכנות באוויר, כדי שיאמרו להם עתידות. והם היו שמים את התרפים תחת אצילי ידיהם, ולובשים 'אפוד' שהוא מעין סינר מאחוריהם ובו קבועות

אותיות. וכאשר שאלו שאלה אזי אותו השד ו'רוח רעה' היה עונה באמצעות האותיות הקבועות באפוד שעל גביהם. ודבר זה היה מנבא להם, אך רק בלשון ספק. כלומר שהיה מנבא להם עתידות אך לא היו מבינים בבהירות את דברי הנבואה (תפארת יהונתן לר' יהונתן אייבשיץ פרשת תצוה ד"ה ועשו את האפוד).

לעומת 'התפרים' שבטומאה היה בצד הקדושה את 'החושן' על ליבו של הכהן ובו היו אותיות השבטים. והיה החושן מייצג מה לעשות בדברים ברורים וודאיים. לכן היה לכהן הגדול גם 'אפוד' מאחורי גבו, שלא היה משתמש בו לחיזוי עתידות אלא שכל מטרתו להורות את ההבדל בין הקודש לחול, בין החושן לאפוד של הגויים (תפארת יהונתן פרשת תצוה ד"ה ועשו את האפוד). מטעם זה היה אסור שייפרד החושן מעל האפוד שבמקדש שנאמר "וַיִּרְפְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתָּיו אֶל טְבַעַת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיּוֹת עַל הַשֵּׁב הָאֶפֶד וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד" (שמות כח, כה) (ושפתי כהן על התורה פרשת תצוה ד"ה ששה משמותם). ואמר הנביא "כִּי יָמִים רַבִּים יֵשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִין מְלֶךְ וְאִין שַׁר וְאִין זָבַח וְאִין מִצְבָּה וְאִין אֶפֶד וְתַרְפִּים" (הושע ג, ד) (גמ' זבחים דף פח ע"ב, גמ' ערכין דף טז ע"ב), כלומר הנביא התנבא שלעתיד לבוא על אף על שלא יהיה לעם ישראל "אפוד" שבקדושה הרי שבכל אופן הם לא יפנו אל ה"תפרים" לחזות עתידות (מצודת דוד' הושע ג, ד).

שימוש נפוץ היה ב'אפודי בד' הדומים לחושן ולאפוד שבמקדש

לאחר שנתן משה רבינו את השמות הקדושים של האורים ותומים בתוך החושן, הוא לימד לאהרן הכהן את שם ע"ב שבחושן (ירזיאל המלאך דף כה ע"ב טור ב). וכל השמות הקדושים שבחושן עברו במסורת יחד עם סודות תורה נוספים לשאר גדולי חכמי ישראל. לפיכך היה ביד דוד המלך גם כן 'אפוד' אחר אשר הופקד אצל אביתר הכהן כפי שנאמר "וַיְהִי בְּבֹרַח אֲבִיגַיִר בֶּן אַחִימֵלֵךְ אֶל דָּוִד קָעִילָה אֶפֶד יָרַד בְּדָוִד : וַיִּגַּד לְשָׂאוֹל כִּי בָּא דָּוִד קָעִילָה וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל נִכְר אֹתוֹ אֶלְקִים בְּדָוִד כִּי נִסְגַר לְבֹא בְעִיר דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ : וַיִּשְׁמַע שָׂאוֹל אֶת כָּל הַעֵם לְמַלְחָמָה לְרַדַּת קָעִילָה לְצוֹר אֶל דָּוִד וְאֶל אֲנָשָׁיו : וַיַּדַּע דָּוִד כִּי עָלְיוֹ שָׂאוֹל מִחֲרִישׁ הָרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל אֲבִיגַיִר הַכַּהֵן הַגִּישָׁה הָאֶפֶד" (שמואל א' כב, ו-ט). והאפוד של דוד המלך היה כדמות האפוד של משה רבינו ובו חושן כדמות 'חושן הקודש', רק שהיה עשוי מַבַּד (רמב"ן שמות כח, ל ד"ה ואפשר שאחרי, ורקנאטי פרשת תצוה ד"ה ונתת אל חושן המשפט).

וכך נאמר על דוד המלך בשעה שהוא העלה את ארון הברית מבית עובד האדומי "וַדָּוִד מִקְרָבָל בְּמַעֵיל בּוֹץ וְכָל הַלְוִיִּם הַנְּשָׂאִים אֶת הָאָרוֹן וְהַמְשַׁרְרִים וְכַנְיָהּ הַשָּׂר הַמְשַׁרְרִים וְעַל דָּוִד אֶפֶד בַּד" (דברי הימים א' טו, כז) (עפ"י דברי הימים א' טו, כז) כלומר שדוד המלך רצה לכבד את ארון ה' לכן לבש "מעיל" ארוך כלבוש הכהנים וכן לבש "אפוד בד" (נחומת אנך' להחיי"א על דברי הימים א' טו, כז בשם הרב אבן יחיאל). וכך גם נאמר אצל שמואל הנביא בצעירותו "וַיִּשְׁמֹוּאֵל מִשְׁרַת אֶת פְּנֵי ה' נֶעַר חֲגוֹר אֶפֶד בַּד" (שמואל א' ב, יח). וגם בנוב עיר הכהנים היו הכהנים לבושים אפודי בד כפי שנאמר "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְדָוִד סֵב אֶתָּה וּפְגַע בְּכֹהֲנִים וְיִסַּב דָּוִד אֶתְּדָמִי וַיִּפְגַּע הוּא בְּכֹהֲנִים וַיִּמָּת בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמָנִים וְחֻמְשָׁה אִישׁ נֶשֶׂא אֶפֶד בַּד" (שמואל א' כב, יח) (רמב"ן שמות כח, ל ד"ה ואפשר שאחרי, ורקנאטי פרשת תצוה ד"ה ונתת אל חושן) ואפודים אלו היו משמשים בקדושה וטהרה, בשונה מהאפוד של הגויים אשר שימשו בטומאה.

השימוש ב'אפוד בד' היה נפוץ מאוד, והיה ניתן לשאול באמצעותו שאלות בנושאים שונים ולקבל מענה, ובלבד שהכהן השואל הכיר את השמות הקדושים וכן שהיתה 'רוח הקודש' שורה עליו (יקול אליהו' להגר"א שמואל א' סעיף קנב ד"ה ותען חנה). והיו אז רגילים להוליך את האפודים ממקום למקום כדי לשאול בהם (ספר הליקוט' להארי"ז פרשת תצוה ד"ה האורים והתומים, טעמי המצוות' למהר"י על ליקוטי תורה' פרשת תצוה ד"ה מצות אפוד וחושן). וכן גזעון עשה אפוד משלל המלחמה עם מלכי מדין שנאמר "וַיַּעַשׂ אֹתוֹ דָּוִד וְדָעוֹן לְאֶפֶד וַיַּצַּג אֹתוֹ בְּעִירוֹ בְּעַפְרָה" (שופטים ה, כז) ועשה כן על מנת שיהיה עמו לשאול בדבר ה' מידי פעם בפעם. אך יצא מזה ממשול שזנו אחריו ולקחוהו לאלוה ונתלה העוון בגזעון אף שהתכוון לשם שמים (יקהלת יעקב' לר' יעקב פרדו על ספר שופטים פרק ח דף מב ע"ב ד"ה ויעש איתו גזעון) אך לעומת האפודים הרי ש'האורים ותומים' היו בשימוש רק אצל הכהן הגדול, והותר לשאול בהם רק עבור מלך מישראל, שנהדרין או כל מי שהציבור היה צריך לו (גמ' יומא דף ע"ג ע"ב). והשימוש בהם היה דווקא במשכן או במקדש (גולל אורי' לר' מאיר ביקיאים בחלק ערכי הכינאים את א' ערך אורים).

מחמת כן עליו הכהן טעה בחנה וחשב אותה לשפורה. לפי שעלי הכהן ראה את חנה מתפללת כאשר רק שפתיה נעות שנאמר "וְהִקְיָה כִּי הִרְבְּתָה הַתְּפִלָּה לְפָנָיו ה' וַיַּעַל שִׁמְרָתָהּ אֶת פִּיהָ : וְחִנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ רַק שִׁפְתֶיהָ נְעוּת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע וַיַּחֲשֹׁבָהּ עָלֶי לְשִׁפְרָה" (שמואל א' א, יב-יג), והוא היה מְכַרְהָ וידע שהיא מהנשים הצדקניות, על כן תמה על זה מאוד. ועליו הכהן לא היה יכול לשאול ב'אורים ותומים' לפי שלא הותר עבור דבר כזה, על כן החליט להשתמש באפוד בד הפרטי שלו. ואחרי ששאל עליה, בלטו והאירו לו האותיות 'ה-כ-ש-ר'. ובמקום לצרפם לתיבה 'כ-ש-ר-ה' כלומר כשרה וצדיקה במעשיה, הוא החליט לצרפם לתיבה 'ש-כ-ר-ה' כלומר שיכורה מין. והסיבה שעליו הכהן היה יכול לטעות בצירוף האותיות, היא משום שהוא שאל ב'אפוד בד' שלו ולא ב'אורים ותומים' שבמקדש (יקול אליהו' להגר"א שמואל א' סעיף קנב ד"ה ותען חנה) שדבריהם מדויקים כחוט השערה.

<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>
<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>
<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת יוכבד חיה שרה בת ר' אברהם מאיר ז"ל למשפחת בר-חיים ת.נ.צ.ב.ה.</p>